

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 22 november 2016

Mål nr

T 3445-15

KLAGANDE

YÜ

Ombud: Advokat IA

MOTPART

Gripenhus i Sverige AB, 556854-4471

Ombud: Advokat RS

SAKEN

Pris för konsumenttjänst

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2015-06-02 i mål T 5231-14

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom förpliktar Högsta domstolen YÜ att till Gripenhus i Sverige AB betala 20 500 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 22 april 2013 till dess betalning sker.

Med ändring av hovrättens dom också i fråga om rättegångskostnader befriar Högsta domstolen YÜ från skyldigheten att ersätta Gripenhus i Sverige AB för rättegångskostnader i hovrätten och förpliktar Gripenhus i Sverige AB att ersätta YÜ för rättegångskostnader i tingsrätten med 41 812 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 april 2014 och i hovrätten med 22 166 kr, varav 21 906 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 2 juni 2015, i båda fallen till dess betalning sker.

Gripenhus i Sverige AB ska ersätta YÜ för rättegångskostnader i Högsta domstolen med 10 250 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

YÜ har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, ska fastställa tingsrättens dom. Han har vidare yrkat att han ska befrias från skyldigheten att ersätta Gripenhus i Sverige AB:s rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt att Gripenhus i Sverige AB ska förpliktas att ersätta honom för rättegångskostnader i dessa instanser.

Gripenhus i Sverige AB har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkt 7.

DOMSKÄL

Bakgrund m.m.

1. Parterna träffade avtal om att Gripenhus i Sverige AB skulle utföra vissa arbeten på YÜs villafastighet. Avtalet avsåg bl.a. spackling, målning och montering av dörrar och socklar. Något skriftligt avtal upprättades inte och avtalet föregicks inte heller av någon skriftlig offert. Syftet var att Gripenhus skulle utföra arbeten som inte hade slutförts av en entreprenör som YÜ tidigare hade anlitat. Enligt avtalet skulle ersättning utgå med 250 kr per timme. Gripenhus skulle även köpa in visst material, vilket YÜ därefter skulle utge ersättning för.
2. Gripenhus utförde arbete under februari och mars 2013. Därefter uppkom tvist om betalningen.
3. Gripenhus yrkade att tingsrätten skulle förplikta YÜ att till bolaget betala 116 135 kr jämte ränta. Beloppet var beräknat utifrån 136 000 kr för utfört arbete under 544 timmar och 34 135 kr för material. Efter avdrag för ett belopp om 54 000 kr som YÜ hade betalat uppgick bolagets krav till det yrkade beloppet.
4. YÜ bestred yrkandet och gjorde gällande att Gripenhus inte hade arbetat så många timmar som bolaget krävde betalning för. Han menade vidare att priset i vart fall inte var skäligt i förhållande till det arbete som Gripenhus hade utfört. YÜ vitsordade som skälig ersättning 62 500 kr avseende 250 timmars arbete och 12 000 kr avseende materialkostnader. Han gjorde också

gällande att han utöver beloppet 54 000 kr hade erlagt kontanta betalningar med 25 000 kr.

5. Tingsrätten, som fann det visat att YÜ hade betalat det omtvistade beloppet om 25 000 kr, gjorde bedömningen att Gripenhus inte hade styrkt att YÜ var skyldig att betala mer än vad han redan hade betalat. Käromålet ogillades därför.

6. Hovrätten, som ansett att bevisbördan bör vara delad mellan parterna, har funnit att Gripenhus är berättigat till ersättning för utfört arbete i enlighet med vad bolaget har begärt. Enligt hovrätten har YÜ inte visat att han gjort kontanta betalningar utöver de belopp som han ostridigt har utgett. Hovrätten har därför förpliktat YÜ att till Gripenhus betala 94 000 kr jämte ränta (136 000 kr för arbete och 12 000 kr för material med avdrag för 54 000 kr som YÜ betalat).

7. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i målet med den begränsningen att hovrättens bedömning står fast när det gäller YÜs påstådda kontanta betalningar. Tvisten i målet i Högsta domstolen gäller därför frågan om vilket pris YÜ ska betala till Gripenhus för arbete och då särskilt vad som gäller i fråga om bevisbörda och beviskrav i fall som det aktuella.

Rättslig reglering

8. Enligt 1 § första stycket 2 konsumenttjänstlagen (1985:716) gäller lagen för avtal om tjänster som näringsidkare utför åt konsumenter i fall då tjänsten avser arbete på fast egendom, på byggnader eller andra anläggningar på mark eller i vatten eller på andra fasta saker. Det står klart att Gripenhus i lagens mening är näringsidkare och YÜ konsument (1 a §).

9. I 36 § konsumenttjänstlagen finns bestämmelser om priset för tjänsten. Enligt vad som anges i första stycket ska konsumenten, i den mån priset inte följer av avtalet, betala vad som är skäligt med hänsyn till tjänstens art, omfattning och utförande, gängse pris eller prisberäkningsätt för motsvarande tjänster vid avtalstillfället samt omständigheterna i övrigt. I 45 § köplagen och 35 § konsumentköplagen finns motsvarande bestämmelser.

10. Av 40 § konsumenttjänstlagen framgår att näringsidkaren är skyldig att på konsumentens begäran ställa ut en specificerad räkning för tjänsten. Räkningen ska göra det möjligt för konsumenten att bedöma det utförda arbetets art och omfattning. I den mån tjänsten inte har utförts mot fast pris ska det även framgå av räkningen hur priset har beräknats.

Bevisbörda och beviskrav

11. Om parterna i ett tvistemål är oense i fråga om en viss omständighet ligger det på någon av parterna att lägga fram tillräcklig bevisning för att omständigheten föreligger. Bevisbördans placering anger vem av parterna som har denna skyldighet eller med andra ord vem av parterna som får bära nackdelen av att omständigheten inte bevisas. Beviskravet anger hur stark bevisning som parten måste lägga fram för att bevisbördan ska anses ha fullgjorts.

Avtal om fast pris

12. Om parterna har träffat avtal om ett fast pris för tjänsten aktualiseras inte bestämmelsen om skäligt pris i 36 § konsumenttjänstlagen. Bevisbördan för att ett sådant avtal har ingåtts vilar på den som framför påståendet om ett avtal. Och detta gäller oavsett om avtalet är slutet mellan två näringsidkare, mellan två konsumenter eller mellan en näringsidkare och en konsument. (Se NJA 2001 s. 177 och NJA 2005 s. 205.)

Bevisbördan för prisets skälighet

13. I förarbetena till 36 § konsumenttjänstlagen konstateras att bestämmelsen, utöver att inte bli tillämplig om parterna har kommit överens om ett belopp i ett för allt, inte heller gäller ”i den mån” priset har avtalats. Det sägs vidare att ett inte ovanligt fall är att parterna har avtalat om grunderna för prisberäkningen. Man kan t.ex. ha kommit överens om ett visst pris per arbetstimme eller annan beräkningsenhet; detta pris är givetvis bindande mellan parterna. Bestämmelsen blir emellertid då tillämplig beträffande antalet arbetstimmar eller motsvarande, dvs. beträffande den eller de faktorer vid prisberäkningen som parterna inte har träffat avtal om. (Se prop. 1984/85:110 s. 300.)

14. Om priset inte följer av avtalet ska som nämnts konsumenten betala vad som är skäligt med hänsyn till tjänstens art, omfattning och utförande, gängse pris eller prisberäkningssätt för motsvarande tjänster vid avtalstillfället samt omständigheterna i övrigt. De omständigheter som utpekats särskilt i bestämmelsen är av det slaget att de ofta får en framskjuten roll vid bedömningen av skäligheten. Det gäller exempelvis tjänstens art och omfattning. Det följer samtidigt av bestämmelsen att en sammantagen bedömning av de föreliggande omständigheterna som regel får göras för att prisets skälighet ska kunna bestämmas.

15. Om ett pris är skäligt eller inte är en rättslig bedömning som domstolen ska göra. En part kan därför inte sägas ha bevisbördan för själva skäligheten men däremot för de omständigheter som är avgörande för den skälighetsbedömning som domstolen ska göra. (Jfr NJA 2006 s. 367.)

16. I förarbetena till 36 § konsumenttjänstlagen görs tydliga uttalanden om att det är näringsidkaren som har bevisbördan i fråga om prisets skälighet. Det är näringsidkaren som ska kunna visa att det begärda priset är skäligt med

hänsyn till olika relevanta omständigheter (prop. 1984/85:110 s. 93 och 303). Ett liknande uttalande görs i förarbetena till konsumentköplagen (prop. 1989/90:89 s. 145).

17. Den syn på bevisbördans placering som kommer till uttryck i konsumenttjänstlagens förarbeten ligger väl i linje med lagens övergripande syfte och också med den allmänna utgångspunkten att den som kräver betalning har att bevisa sitt krav. Även bestämmelsen i 40 § konsumenttjänstlagen om krav på en specificerad räkning ger stöd för att bevisbördan bör ligga på näringsidkaren.

18. Med hänvisning till det nu anförda är slutsatsen att det är näringsidkaren som ska bevisa att omständigheterna sammantagna är sådana att det begärda priset är skäligt. Om parterna har träffat avtal om något moment rörande prisets bestämmande, exempelvis om timpriset eller någon annan beräkningsgrund, får bedömningen av skäligheten göras utifrån övriga omständigheter med beaktande av parternas överenskommelse i den delen.

Beviskravet i fråga om prisets skälighet

19. Beviskravet preciserar bevisbördans innebörd. Utgångspunkten för tvistemål i allmänhet är att den som har bevisbördan har att styrka eller visa att en viss omständighet föreligger (se bl.a. NJA 2013 s. 524 p. 21 och NJA 2015 s. 233 p. 16). Det saknas skäl att i detta fall tillämpa ett annat beviskrav än det nu angivna.

Bedömningen i detta fall

20. Parterna kom överens om att arbetet skulle utföras på s.k. löpande räkning och att ett timpris om 250 kr skulle betalas. I övrigt ingicks inte någon överenskommelse om priset.

21. Det följer då av 36 § konsumenttjänstlagen att priset, med beaktande av det överenskomna timpriset, får bestämmas efter en skälighetsbedömning utifrån relevanta omständigheter. Det är Gripenhus som har bevisbördan för att omständigheterna sammantagna är sådana att det begärda priset är skäligt.

22. Gripenhus har till stöd för sitt yrkande åberopat en tidsredovisning som avser perioden den 23 februari – 20 mars 2013. I redovisningen anges för varje dag, bortsett från den första dagen som avsåg förberedelsearbete, vilka personer som arbetade hos YÜ. Vidare anges hur många timmars arbete som dessa personer sammanlagt arbetade varje dag. Såväl arbetsledaren AG som de personer som utförde arbetet har i förhör menat att tidsredovisningen är riktig. En summering av den totalt redovisade arbetstiden för samtliga dagar under perioden visar 544 timmar. Det framgår dock inte av tidsredovisningen vilket arbete som har utförts eller hur den redovisade tiden närmare fördelar sig på olika arbetsmoment.

23. En redovisning som inte endast innehåller uppgifter om nedlagd tid utan också information om vilket arbete som har utförts är många gånger ett viktigt underlag för bedömningen av prisets skälighet. Även en mindre detaljerad redovisning kan vara av betydelse om den kan läsas tillsammans med ett skriftligt avtal, en offert eller någon annan dokumentation. En utgångspunkt är att underlaget bör göra det möjligt för konsumenten att bedöma det utförda arbetets art och omfattning samt hur priset har beräknats (jfr 40 § konsumenttjänstlagen).

24. I detta fall ger den åberopade tidsredovisningen varken i sig eller tillsammans med den övriga bevisningen någon klar bild av vilket arbete som utfördes och hur tiden fördelades på olika arbetsuppgifter. Utredningen ger inte underlag för att bedöma huruvida det var befogat att lägga ned det antal timmar som Gripenhus kräver betalning för. Gripenhus har därmed inte visat att omständigheterna sammantagna är sådana att det begärda priset är skäligt.

Bolaget har inte heller visat att skäligt pris överstiger det belopp om 62 500 kr, beräknat på 250 arbetstimmar, som YÜ har vitsordat.

25. Gripenhus har alltså rätt till betalning med 74 500 kr, varav 62 500 kr utgör ersättning för arbete och 12 000 kr för material. Från detta belopp ska avräknas 54 000 kr som YÜ redan betalat. YÜ ska därför förpliktas att utge 20 500 kr jämte ränta.

26. Utgången i målet är sådan att Gripenhus ska ersätta YÜ för hälften av dennes rättegångskostnader i samtliga instanser. Begärd ersättning är skälig.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Göran Lambertz, Agneta Bäcklund, Dag Mattsson och Anders Eka (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Annika Rygart Kjellander